

WWW.UNILIB.RS

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

ОРГАН СРПСКОГ НАРОДНОГ УЧИТЕЉСТВА У КАРЛОВАЧКОЈ МИТРОПОЛИИ

Бр. 12.

У Новом Саду, 31. августа 1912.

Год. V.

САДРЖАЈ: Слом Школске Самоуправе — Организујмо се. — Прошлост и садашњост експерименталне психологије. — Апетракција. — Учитељство: „Измењарска служба“. — Главна скупштина Савеза словенског учитељства у Аустрији. — Скупштина јужнословенских аустријских учит. друштава у Цељу. — Из Школске Самоуправе: Стављање ван снаге автономних уредаба. — Практичне обраде: Исусе од 12 година. — Преглед књига: Извештај о срп. православној учитељској школи у Сомбору, за шк. год. 1911./12. — Белешке.

Слом Школске Самоуправе.

После дуге неодређености и лутања у школским пословима за пуних 40 година, дакле тако рећи по века, раскретило се са културом и вратило се у систем некадањег католичког клерикализма. Велимо *некадањег*, јер данас и католички клерикализам рачуна ипак с духом времена и просвете и не војује за преживеле средњевековне установе, па ма оне колико ишле у корист занављања клерикалског царства.

Код нас је то друкчије. Код нас може да се оснажи клерикална страст за превлашћу и да се учврсти моћ клерикална над просветом онда, када и у најклерикалнијим западним земљама ту превласт и моћ сузбију, а утицају клерикалном на просвету, државна власт као израз друштва, обележи извесне солидне границе.

Притајени клерикализам у нашој автономнији размахнуо је крила (можда последњи пут) и у покушају тога свога лета, ошипао је својим крилима просвету, те збрисао у школској самоуправи оне установе које су још могле у нашим несређеним школским приликама штитити бар донекле и школу и њене раднике од некултурног сужањства. Толикој некултурности нисмо се ипак надали у овом добу друштвеног развита.

Још недавно на Митрополијском учитељском збору 1910. год. тражили смо

ми учитељи уређење виших одсека у школској самоуправи на напредном просветном основу. Против нас су тада несавесне лармације непромишљено харангирале необавештен свет, да отимамо права народу; приказивали су нас непријатељном свету као агенте клерикализма. Данас, данас ти исти друкчије тумаче значај виших и нижих одсека у школској самоуправи. Па сами својим држањем доказују да не верују у просветну радну снагу тих нижих одсека, јер сматрају за велики удар, суспендовање епархијских школских одбора и школског савета иако су месни школски одбори остали у пуној снази.

Јест, то је велики удар. Док су Јапанци равно од 1870—1872. г. до данас као и ми препорађали просветно свој народ и од полудивљег стања довели га у редове најкултурнијих народа на земљи, дотле ми као већ културан народ не учинивши ништа знатно у просвети у току 40 година, враћамо се у хаотично стање које ће нашој школи и основној настави сад, кад наступају најкритичнија времена по нашу основну наставу, што пре доћи главе.

Па кад и тај крах наступи, нами ће и опет бити други крив, а нећемо признати да смо ми сами себи знатно згрешили. У свакој такој недаћи ми лако нађемо ко нам је крив, па тако смо

одмах и за овај слом нашли да је крива влада, а оне који су влади то сугерирани тек у другој линији кривимо. Клерикалну камарилу која не жели напредну и слободну школу и напредна и слободна учитеља у њој, него учитеља црквењака и црквено приходску школу руског система, потпомагала је на последњем сабору и она српска странка, чије се вође данас највећма бију у груди, и који су учитељима довикивали да су „пијана руља“ зато што траже своју слободу и самосталност. Данас је клерикална камарила дошла ближе својој сврси и с те стране могу ти оци народни бити утешени, да је напредак и слобода школе и учитеља бачена бар за 50 година унатраг, јер с једне стране ће их притискивати неписмени месни школски одбори, а с друге стране сабијаће их у земљу клерикални дух, који ће ширити своју моћ на извору застарелих автономних установа. Обоје то дошло је као наручено оном дамокловом мачу који виси над нашем школом и учитељем.

Гледајући већ сад у таку школину перспективу, могли би запитати оне који су народ криво информисали о нашим просветним тежњама: је ли боље општим народним споразумом имати слободну школу и од клерикалног духа и неписменог утицаја, или је боље дочекати да клерикализам потисне заобилазним путем неписмен утицај на школу и подвргне је својој моћи и неприступачности?

Школа је, дакле и била и остаје међу два жрвња који ће је дотле трети, док од ње не остане ништа и не пређе у службу сасвим трећег фактора, који ће јој под притиском сувременог просветног поклича у људском друштву дати положај који јој припада, али ће је отргнути од службе своме роду и имену. Тада ће се и без питања збрисати њен црквено-приходски карактер, нити ће се водити рачуна о учитељевој црквењачкој мисији са чега се данас узрујавају духови у нас час на једној, час на другој „народној“ страни.

А ми учитељи, шта ћемо ми у овом хаосу? Да ли није већ време, да сваки од нас и онај у најзабитнијем селу, раз-

мисли мало, докле ћемо ми бити „сламка међу вихорове“ и да већ једном сви као један стресемо са себе чамотињу и пробуђени пођемо путем који ћемо сами себи спремити. Или ћемо још увек трпељиво сносити да нас час једни, час други „народни прваци“ сумњиче и приказују народу у онакој боји, какву створе сами из свога нерасположења према нама што не ћемо да слепо играмо улогу страначких агената.

Крајње је време, да се учитељство пробуди, прикупи и оснажи те покаже шта оно уме и може, али не на пољу страначке агитације него на консолидовању своје снаге у просветне сврхе и буђењу свести народне у здравом правцу. Само тако ће се моћи ослабити свака инвазија на просвету као најважнији огранак бића народног, па била та инвазија клерикална или страначко демагошка.

М.

Организујмо се!

Српски народ, као и сви други народи, подељен је на разне политичке странке. Код напреднијих народа политичке разлике су, разна уверења, којима странке желе да дођу до заједничког циља. Најглавнији део снаге и троше на остварење тог заједничког циља, а тек један мален део снаге троше на узајамну страначку борбу. Код наших политичких странака је баш обратно. Оне, скоро сву снагу троше на узајамну борбу, а тек незнатан део снаге стављају у службу постигнућа главног циља. Иако која странка нешто мало и уради у корист народа, онда ствар надува и увеличава: ствара од ње страначки „kortesfogás“. Мирне душе можемо рећи, да се код нас све ради прво у страначком интересу и тек онда у народном. Не прави се ту разлика, било у питању црквена, школска или било која друга ствар. За доказ те тврдње, најбоље нам може послужити поступак наших политичких странака, са школом и учитељством.

Све странке тврде, да треба радити на културном јачању нашега народа „јер без културе нема ни материјалног

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

благодестања“. „Некултурни народ постаје роб културнијег народа, док и мали културни народи одолевају навалама и бројем јачег културног народа“ и разуме се, облигатно нам наведу за пример Чехе. „Темељ народној култури полаже основна школа те с тога и придикују све странке: „Народе! Пази на школу своју! Чувај је као очи у глави! Јер народ без школе је народ без будућности!“ — Од школе захтевају да најродољубивије, најбоље врши посао свој. Од учитеља пак траже, да буде добар учитељ, појац, перовођа, коровођа, деловођа, тајник и свачије бесплатно издирало. Управо захтевају, да буде сличан вршаћем строју по оном: промени протак — врши зоб! промени протак — врши жито! и још вичу: та је машина дужна теби добро врћи народе, јер је народна! Но зато јој ипак не дај 5 q угља, колико би јој требало дневно да добро ради! наглашава радикална странка. „Ти си сироман народе мој! Ја ти желим добра и као родољубива странка саветујем ти: не дај више од 3 q! Осталу пџру као народна машина треба да црпе из родољубља. Да, да: Узвишени родољубиви напон требао би — да је среће — да креће сав строј свој, а ти само да завезујеш пуне вреће хране своје! Стручњаци, машинисте нису ти потребни, да управљају радом машине твоје. Ти си паметан и разумеш све! Ти ћеш исправити криву осовину, ти ћеш удесити цеви и федере, јер нико то не зна тако као ти, јер да си најмудрији, најпаметнији, ништа боље не сведочи, но што си приврженик јединосасавајуће и једине народне странке!“

Самостална странка не смеде до скора да каже народу, да строју треба да да: стручњаке, 5 q угља дневно, и да се на њему не сме врћи и детелина, ако није удешена и за то, јер ће јој странка која је задобила поверење народно довикнути: „да хоће из цена свог рођеног народа да извуче и последњу пџру и да га отера у просјак“. Када је она завладала народном љубављу, усудила се да то рекне народу, али будна противна странка одмах упозори народ, да му прети голема опасност, управо ма-

теријална пропаст. Народ се диже да брани право своје, и садања се већина толико уплаши, да је касно послану наруџбеницу угља — како нам изгледа — тргла, јер до данас угља није приспео.

Родољубиве странке наше гладне и милују народ, да им буде привржен и да мирно стоји, док га прваци страначки и стрижу и музу. Јер да су наше странке доиста родољубиве, оне би истерале из странке и упрле претом на родољубе, који као адвокати и не знам каква господа са народних леђа зидају палате, купују салаше и возе се на кочијама и аутомобилима, а народу вичу: „Не дај на просвету, не дај учитељима, јер ће те они упропастити!“ — Да су наше странке родољубиве, оне би овако говориле народу: „Народе! Кад купујеш женскадији твојој хаљине, место да узмеш свилу по 8·20 K риф, узми по 8 K а они 20 фил. по рифу жртвуј на школу твоју. Учитељ деце твоје оскудева материјално, а и сџм знаш, да човек који материјално шкомрачи, не може с вољом ни свој посао обављати, те ће и твоје дете — нада твоја — слабе користи имати од школе с таквим учитељем“.

Ни једна странка ни не помислила, да васпитшава народ, да треба и да мора прилагати на своје усџанове баш онолико, колико је на данашње време нужно, да би те народне усџанове могле добро функционисати. Док Чеси добровољним прилозима подижу и издржавају силне школе своје и све њине странке једнодушно позивају народ, да још више жртвују за своје школе, у исто доба наша најјача странка најда учитељство, што је смело рећи, да је K 2·73 дневно мало, да из те своје издржава учитељ себе и своју породицу. Удружене остале странке су, истина, изгласале повећање плата, али је то решење некако заборављено било послати, а како чујемо заузимањем св. Синода учитељи ће и на даље за K 2·73 бити: учитељи, појци, коровође, деловође и т. д. — Из K 2·73 да живи данас једна интелегентна фамилија!? Дали су мислили чланови св. Синода, шта би им рекли њихови парадеш-кочијаши, када би им они одредили плату од 1000

К, са напоменом, да им је у тој своти урачуната и храна и одело и све, и да су поред своје кочијашке дужности дужни још и суде прати, собе чистити, дрва сећи, воду носити и сву господу у двору слушати, и то без посебне награде? Да, да! Данас срп. нар. учитељство, поред родољубивих странака, св. Синода и топле народне љубави према школи својој, слабије је награђено за разноврене послове своје, него кочијаша за само кочијашки посао свој! И је ли чудо, што је један загребачки учитељ оставио родољубиви учитељски посао, који га није могао лебом ранити, те сада много безбрижније проводи дане своје као фијакерист?

Родољуби српски! Завирите у овогодишњи извештај сомборске срп. учит. школе и згрозићете се! Видећете највише довољних и недовољних оцена. Учитељски подмладак је грдном већином, олош. А знате ли зашто? Зато, што данас младић, који осећа у себи поље способности, не ће да буде друштвени „mindenes“ и да уз то гладује. *Такав подмладак да одржи народну школу на нивоу који се захтева од данашње школе? — Поред таквог постојка народе, изгубићеш школе твоје!*

Мирне душе, дакле, можемо констатовати, да нашим политичким странкама, и осталим народним факторима, није стало до народних школа и учитеља. Даље, да наше странке одају признања само оном делу учитељства, који савесно тегли, њихова страначка кола. Ако што и учине за учитеље, учине само за то, да поставку учитеље, да удвојеном снагом пораве у народу, да униште противну странку.

Много жалимо, што морамо констатовати, да је учитељство тако заражено том страначком борбом, да су му постале тесне новине да у њима бије љути бој, него пише већ и брошуре. Румен стида нам је ударао у лице када смо читали: „Две трњине из учитељске баште“ и оно проклињање у „Бранику“: „Ни једно га око не погледало“. А наше новине, на срамоту нашу и њину, ваде изводе из тих гадлука и челиче њима народ, на

још истрајнију братоубилачку борбу. А што се тиме убија углед школе и учитељства? — Мари ко за то? А и ко има данас код нас угледа? Код нас се данас не пита за поштење и способност. *Политичким штреберством се добијају стурчина одликовања.* Сама се борба пак толико заострила, да се на зборовима почињемо и тући. И ту, разуме се, интелигенција предњачи. Овострана српска интелигенција ће разрушити сву тековину народну, ако се у дванаестом часу не тргне. *Учитељство, као најмногобројнији интелигентни сшалеж, треба њрво да иштуји из те борбе.* Зашто се управо и боримо? Из захвалности што гладујемо и што стењемо под теретом разних дужности! Или из жеље, да помоћу странке натерамо под нос рена другу, који је исто тако јадан и мизеран као и ми сами? — **Напоље учитељи из тог вртлога!** Није то место за нас. Та је борба у првом реду неродољубив посао. — Друго, не смећемо с ума, да странчар учитељ под данашњим приликама, не може бити васпитач. Или може ли ко и помислити, да ће данас дом странчара подизати пред децом углед њиховог учитеља, ако старшина није једномисљеник учитељев? А може ли учитељ васпитати ону децу, пред којом је дом углед његов све на **О**? — Странчарењем повећавамо број непријатеља и школе и учитељства. Странчарство је створило међу нама грозан јаз, те један другом због њега загорчавамо живот. Овако странчарство ће бити несрећа и наша и народна.

Учитељство ће само онда моћи извојевати и себи и школи својој лепшу будућност, ако се повуче из данашње борбе и ако се организује као сталез. Ми смо најмногобројнији од интелигентних сталеза и у непосредном додиру смо са народом. Ми би били у стању дати отпора демагошком раду лажних родољуба народних, отворити очи народу и тиме осигурати школи народној, а тиме и самом народу, лепшу будућност. Доста је било кулчења, доста срамоте, крајње је време да нашу и школску ствар узмемо ми у своје руке. Знамо, да ће лажни родољуби надићи дреку и харангирати

пук против нас, али ми се те дреке не бојимо, јер ћемо ићи правим путем. Код нас се уврежило уверење, да *не треба ништа очекивати од данашњих политичких странака и да је грех култивирати ил.* — Ми се надамо, да ћемо удружени са онима, којима се досадила ова јалова борба, бити у стању у дело спровести сталешку организацију, која је нама преко потребна, да би могли уредити школска и учитељска питања. Организовано учитељство биће у стању да стиса и ову љуту и гадну страначку борбу, која је потребна само неколицини људи, **јер их она хлебом храни.** Ми смо уверени, да ће нас народ разумети, као што је разумео и озбиљан позив родољуба ради спасавања будимских школа. Јер ако нас не усхте разумети, српски народ ће изгубити своје школе у Митрополији Карловачкој!

Ко има уши да чује, нека завремена чује! А учитељство: на посао!

Учитељи које не веже никаква страначка дисциплина.

ПРОШЛОСТ И САДАШЊОСТ ЕКСПЕРИМЕНТАЛНЕ ПСИХОЛОГИЈЕ.

Dr. phil. & paed. **Паја Р. Радосављевић** — Њујорк.

— Посвећујем брат Хрвату: **Жиги Чајковцу**, проф. у Загребу. —

Један учитељ кад је видјео шта се ради у психолошком лабораторију овако рече: „Зар се не бојите да читав тај тачни и фини лабораторијски рад неће одбити нас обичне учитеље и опћу публику?“ Такво питање може ставити онај, који зло схваћа саму ствар. Ви и ја, драги мој читаатељу, немамо времена, воље или средстава да се посветимо неколико година на проучавање детаља физичког лабораторијума или опсерваторије, па ипак се ми обојица радујемо кад чујемо о посљедњим открићима на пољу електрицитета од стране специјалисте у физици или о низу нових фотографија мјесеца од стране астронома. Живот је тако кратак да човјек може само

једну ствар прилично добро научити, па ма то била најбоља метода ткања наших народних ћилимова или најсавршенија коншtrukција локомотива. Ботаничар је посве код куће са биљкама, ал' је обично исто тако игнорантан у психологији као и онај што стоји за тезгом, ако не и више. Математичар учи неке секције из математике, и може бити исто тако назадан у хемијској анализи као и сваки други изван те науке. Сви ми припадамо великој публици, изузев у погледу на партикуларни ручни рад, трговину или науку о чему штогод сваки знаде. Па ипак се сви ми интересујемо за гласове о новој науци. Ништа није сувише добро за публику — ни за вас ни за мене; што је финији рад, што је финији изум, или што је знаменитији проналазак, тим је већа дужност да се о томе обавијести публика. Ја сам се, ево, подухватио да читаоце, у првом реду наставнике, обавијестим о прошлости и садашњости модерне, експерименталне психологије. Ал' да пођемо мало произдаље.

I.

Оне дивне боје што их видимо — веле физичари — просто су треперења етера. Физички свијет нема боје, боје постоје само кад се ми налазимо. Физичка треперења ваздуха нама су тонови. Извјесни механички покрети нама су притисци. Осећаји (чуства) и вољни импулзи (потицаји) могу се испољавати помоћу покрета или на који други начин; сами по себи они су духовне чињенице. Укратко: може се рећи да су све чињенице, о којима знадемо, духовна факта. Наука тих факата зове се психологија.

Ал' шта је нова, експериментална психологија? То је психологија којој се придаје нарочити додатак ради тога, што се служи методом, која је нова у повјесници психологије и ако она (метода) није нова у историји науке.

Стари психолози, као *Лок* (Locke), *Хамилтон* (Hamilton) и многи данашњи психолози, седе за својим столом и пишу читаве свеске о нејасном посматрању, бескрајној спекулацији и публикују слаба дела о простом нагађању. Психолог новог

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

кроја мора да свако своје тврђење овјерови експериментом (опитом, покусом) и мјерењем прије него изведе какав закључак. Свака исказана чињеница, свако тврђење мора се овјеровити — закљичети Вјечитом Истином уз пријетњу научне немилости — пред Законом Разума.

Разлика између старе и нове психологије није материјалне природе; субјекат је исти за обоје, наиме, чињенице духа. Разлика лежи у опрезности помоћу које се добија информација с обзиром на те феномене, те појаве. Мјесто немарног посматрања и похађања у раду највећа брига и самопожртвовни рад троши се у лабораторијуму да би се дошло до простих факата.

Та метода помног, научног рада неинтелигентна је људима старе школе. Метода експеримента таксира стрпљење до крајности и тешко јој се одомаћити у земљи, чији урођеници проводе у *досади*. Исто онако као што су се некада шоластичари бавили спекулисањем о питањима „Колико би анђела могло играти на врху игле?“ тако исто људи пишу томовете о „ја“, „ми“, јединству свијести, свјесности идентитета, посљедњем узроку васељене, спиритизму и т. д. Њима никада не пада на ум, да их свијет може запитати: „То је све добро и лијепо, ал' шта је од свега тога?“ Рецимо да сте доказали да $19\frac{1}{2}$ анђела могу играти на малочас поменутој игли. Па шта је од свега тог? Рецимо да то питање решимо како вам се допада, да је свијест јединство, да је двострука, или што вам је драго. Јест, па шта од свег тога? Ако сте написали ваших 500 или 1000 страница о тим субјектима, да ли ће свијет бити бољи? Да ли сте допринијели један једини факат за напредак науке и хуманости? Док се ви ширите у облацима спекулације; ми опет осећамо жеђ, умирући ради немања информације о најживотнијим питањима. Зар нам не можете дати ни једну мисао, ни једну сугестију о томе како да се што боље развијамо и како да своју дјечицу што боље васпитамо за бољи живот?

Толико у име предговора.

II.

Фундаментална разлика између науке Јелина и науке данашњег доба састоји се у уважању метода помног посматрања, статистичких калкулација, мјерења, експеримента и математичке дедукције мјесто површних посматрања (опсервација) као темељ фабричке спекулације. *Аристотелу* је било довољно неколико посматрања природе да изведе најшире закључке. Другим грчким филозофима ни тих неколико посматрања нису била потребна; просто мишљење бјеше посве довољно за постизање васколиког знања што је вриједно пажње. Оживотворење учености изазвало је адопцију грчких метода мишљења, које су примјењивале у науци средњих вијекова.

Ударац што је задат тој фабрици са хелиоцентричком теоријом славног славенског сина, *Коперника* и каснијом астрономијом бјеше узрок што је наступило развиће методе помног посматрања од стране *Галилеја*. Изванредна промјена што је овако изазвана може се схватити ако сравнимо методе за стицање астрономског знања, које су владале у добу Галилејевом и у данашњем, модерном вијеку. То ћемо најбоље илустровати овим одломком из *Францеско-а Сици-а* (*Sizzi*), флорентинског астронома, који износи своје разлоге против Галилејевог открића Јупитерових сателита (трабаната):

„Постоји седам прозора у глави, два у ноздрвама, два ока, два ува и једна уста; тако и у небу постоје двије повољне звијезде, двије неповољне, двије лимунарије (свијетла тијела), и само је Меркур неодлучен и индиферентан. Из тога као и из многих других сличних феномена природе, као што су седам метала, и т. д., што је досадно набрајати, ми долазимо до убјеђења да број планета мора бити седам.

„Шта више, сателити су невидљиви простом, голем оку, и због тога не могу имати утјецај на земљу, и било би бескорисно а ради тога не постоје. Осим тога, Јевреји и други древни народи, као и модерни Европљани, прихватили

су поделу недеље у седам дана и именовали су их према седам планета; и сада кад би повећали број планета тај читав систем пољуљао би се из темеља (*Lodge, Pioneers of Science, London, 1893., стр. 106.*).

Наравно, нећу да кажем да је Галилеј био први, који је чинио помна посматрања; но, он је ипак најпроминентнија и најмоћнија фигура у тој новој методи стицања знања. Из астрономије та је метода понајлакше проширала у различите области мишљења.

Уважање ове методе у штудију духа датира се од *Хобса* (*Hobbes*), на кога је наука Коперника, Кеплера, Харвеа (*Harvey*), и Галилеја јако утјецала. Послије Хобса настаје чиста поворка брилијантних енглеских мислиоца, као што су *Лок*, *Беркли*, *Јум*, (*Hume*), *Хамилтон* и *Мил* (*Mill*). У њиховим рукама метода се још боље развила у колико се то могло учинити у штудији индивидуиног сопственог духа.

Наравно, препоруке у психологији је само један дио великог покрета помоћу ког су се многе науке успјешно отргнуле од средњовековног схоластицизма. Математика, физика, хемија, биологија и друге науке сада су слободне и плодноне науке; психологија је баш сада ступила у ту групу, остављајући педагогији, логици, естетици и етици да тај корак учине у будућој генерацији.

Хамилтону се морамо нарочито захвалити на тежњи, да се психологија оснује на посматрању а не да се извађа из филозофских предрасуда. Од тог доба енглеска психологија номинално бјеше емпиријска (т. ј. основана на искуству),

но, актуално је проста збирка тамних посматрања као основица бескрајне дискузије.

Дакле, енглеској психологији припада велика част и слава што је прву одијела побједу посматрања над пуком спекулацијом. Све до почетка деветнаестог стољећа та побједа није постигнута у ученој Германији. Тек тада наста револуција од нашироко распрострањене спекулативне филозофије. У Немачкој је *Хербарт* био први, који се природно подигао проти схоластицизма Волфове психологије и болесне спекулације Шелингове.

Мјесто спекулације материјала психологије тражио се помоћу „унутрашњег посматрања, асоцијације са особама различитих степена културе, посматрања васпитача и државника, експозиција путника, историчара и моралиста; напослетку помоћу искуства са суманутим, болесним и са животињама“. Али да коју више кажемо о том великом човјеку. Но, прије тога да изнесемо његову слику.

Филозоф, психолог и педагог, Хербарт, рођен је 1776. год. Он

Сл. 1. Јохан Фридрих Хербарт.

постане професор филозофије у Гетингену а касније професор филозофије у Кенигсбергу, гдје и умрије 1841. год. Он је најбоље познат ради својих дјела о васпитању. Своју педагогију он заснива на психологији и многи педагошки свијет примио је Хербартову психологију са Хербартовом педагогијом. И ако је Хербартова педагогија у данашње вријеме застарјела ипак је она у оно доба, а и све до јако, особито у своме поправљеном издању од стране његових присталица, био најбољи систем и вођа.

Но, и као психологу ми много дугу-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

јемо Хербарту. Стара психологија факултета, са својом безразложном и бескрајном спекулацијом осјетила је његов интелектуални нож; он се одлучио да створи нову психологију. У првом реду он се одлучио да пође од факата и да их посматра, у свом рођеном духу. То бјеше врло велик корак. Ви сте јамачно чули о оном средњевјековном ђаку, који је, кад се у то вријеме (на темељу открића) почело говорити о сунчаним пјегмама, обратио пажњу свог старог наставника на ту појаву. Овај одговори: „Пјега не може бити на сунцу, јер сам ја Аристотелова дјела читао од корица до корица и он вели да се сунце не да кварити. Протарите ваша (стаклена) сочива и ако се пјега не налазе у телескопу, оне морају бити у вашем оку“.

(Наставиће се.)

 Пошљите претплату на „Школски Гласник“.

Апстракција.

Од

ГАВР. КОМПЕЗРЕА.

Превео

ВАСА СТАЈИЋ.

АПСТРАНЦИЈА И ГЕНЕРАЛИЗАЦИЈА. — АПСТРАКТНЕ И ГЕНЕРАЛНЕ ИДЕЈЕ.

Појединачке и опште идеје. — Конкретне и апстрактне идеје. — Апстракција и генерализација. — Два облика опште идеје. — Обим и садржај. — Апстракција и пажња. — Апстракција и машта. — Разни ступњеви апстракције. — Односи међу апстракцијом и генерализацијом. — Опште идеје и говор. — Како дете генерализује. — Вредност општих идеја. — Једноставност и разговетност апстрактних и општих идеја. — Значај општих идеја. — Опасност од апстрактних и општих идеја.

Појединачне и опште идеје. — Својом властитом радњом, чула па и свест дају нам испрва само појединачне, индивидуалне идеје. Без сумње, свест обасјава и прати све радње духа, апстракцију и генерализацију онако исто, као и елементарне перцепције. Али у примарним својим чињеницама свест, као и чула, сугерише нам само појединачне судове, који се односе на једну једину чињеницу, на једину личност.

Ја сам у почетку свестан само тога и тога бола који ми измами криве, тога осећања страха због кога дрхтим, итд. Тек касније,

схватајући однос који постоји међу тим разним емоцијама, мој дух изводи из њих општу идеју сензибилитета.

Тако исто сазнајем ја чулима баш неко одређено дрво, затим друго неко дрво, после какав шишрак, неку биљку; и из ових појединачних перцепција се после дижем до опште идеје о растињу.

Једном речју, свака перцепција је појединачна, то јест односи се на један једини предмет. Ја не опажамо боју уопште, него боју тога и тога предмета. Ја немам свести о интелигенцији, него о разним интелектуалним чињеницама.

Појединачне идеје су, тако да рекнемо, први слој интелигенције, први сират нашег духа. Каснијим радом, који сачињава оно што зовемо генерализација, схватамо ми сличност међу индивидуалним предметима, односе међу појединачним идејама, и тиме схватамо опште идеје.

Конкретне и апстрактне идеје. — Али и сама генерализација претпоставља претходну једну радњу истога рода, а то је апстракција.

Противност међу апстрактним и конкретним је аналогна противности међу општим и појединачним. Општа је идеја увек апстрактна. Појединачан предмет који опажамо увек је конкретан и сложен; он садржи више елемената. Боју руже опажамо у исти мах кад и облик, кад и мирис овога цвета. Али наш дух има моћ да посматра само један од ових елемената, било боју, облик, или мирис руже. То су три претходне апстракције које, упоређене са другим аналогним апстракцијама, са бојом, обликом, мирисом љиљана, љубичице, итд., воде нас до схватања опште идеје о боји, о облику, о мирису.

Конкретно јесте све оно што непосредно сазнајемо нашим чулима, стварност опажена непосредно. Апстрактно, заправо, егзистира само у нашој мисли. Апстрактно претпоставља анализу сложених елемената стварности, које дух посматра сукцесивно, испитујући увек само један, а све остале не узимајући у обзир.

Иначе, конкретно није само скуп материјалних и чулних стварности; унутрашње чињенице, појединачни феномени које нам свест открива један по један, тако су исто конкретне ствари.

Апстракција и генерализација. — Има дакле разлога за разликовање, као неједнаких радња духа, двеју интелектуалних моћи које се зову апстракција и генерализација. Једна и друга сарађују при израђивању знања и чине део оних функција комбиновања које смо ми извојевали из функција стицања и функција задржавања.

Апстракција може бити дефинисана као радња којом дух, разлажући сложене елементе перцепције, посматра њих одвојено један за другим.

Генерализација је радња којом дух, зближавајући аналогне или сличне елементе, које је претходна апстракција разликовала и одвојила од сложене стварности, сређује и дели у категорије, родове, врсте, било елементе саме (идеје боје, облика, куса, мириса, итд.), било личности код којих су sukcesивно упознати аналогни или слични елементи (идеја човечанства, Европејца, Француза, итд.).

Другим речима, ми смо помоћу апстракције у стању да из индивидуалних предмета које смо опазили издвојимо sukcesивно идеју о овом или оном њиховом квалитету; а затим, помоћу генерализације, ми здружимо у једно те sukcesивне апстракције, тако да формирамо општу идеју. (1)

Два облика опште идеје. — На први поглед изгледа као да има две сасвим различите категорије општих идеја. Општа идеја је одишта час идеје неке класе бића, личности, које имају међусобних односа, које личе једна на другу каквим заједничким квалитетом, *минерали, растлиње, људи*, итд., или је то идеја о тим односима, том квалитету заједничком великом броју личности, *ум, сензибилитет, гушћина, тежина*, итд.

Обим и садржај. — Треба међутим приметити да свака општа идеја, била једног или другог облика, садржи у исти мах, у неједнакој мери, било представу о великом броју личности, било схватање њихових заједничких квалитета.

Тако је идеја растлиња без сумње и пре свега идеја свих предмета који могући под овај општи назив, али је она исто тако и идеја која у себи садржи заједничке им квалитете (растење, способност да се хране, одсуство сензибилитета, нарочита нека структура, корен, стабло, цвет, итд.).

Тако исто у идеји боје, оно што превлађује, што се истиче као главни карактер, јесте представа о неком квалитету заједничком свима бојадисаним предметима. Али ми не можемо мислити на боју а да не мислимо, више или мање, на саме бојадисане предмете.

Обим се код опште идеје назива способност коју она има да се примени на више или мање велик број личности (идеја Европејца, на пример, има већи обим него идеја Француза). **Садржај** опште идеје се зове способност коју она има да представља више или мање велик број заједничких квалитета (идеја Француза има више садржаја него идеја Европејца).

Обим и садржај су у обратном односу: што више личности садржи нека општа идеја, тим мање заједничких квалитета она представља. *Минерали, животиње, растлиње* су опште

идеје већег садржаја а мањег обима, него идеја *бићу*, која се на све њих распростире, али која је општа идеја сведена на минимум садржаја.

Апстракција и пажња. — Апстракција је један од услова генерализације. Шта је дакле апстракција сама?

Према неким филозофима, апстракција би била само један облик пажње:

„Апстракција, каже Ла Ромигјер, није нова способност да се дода способностима које сачињавају разум; она је само пажња која се зауставља на једном квалитету неког предмета, и која, учинив да овај претеже остале, одваја од њих на неки начин тај квалитет, одвлачи га, апстрахује.“ (1)

Ипак је истина да је апстракција радња различита од пажње. Одиста је апстракција, у већини случајева, инстинктивна и несмишљена. Дух раствара елементе стварности без напрезања. За то је довољно да се код предмета подвргнутих способностима перцепције један квалитет истиче. Детету без пажње упадају у очи заједнички карактери разних примерака из рода биљака, који се sukcesивно показују његовим погледима. Пажња заправо нема скоро никакве улоге при образовању већине апстракција. Из аналогije, из спонтано опажене сличности настаје апстрактна идеја без рефлексије.

Само рефлексивна апстракција се може заменити с пажњом. У том случају, одиста, пажња која одабере свој предмет, која, између много квалитета садржаних у једној и истој перцепцији, разматра искључиво један, пажња је већ и апстракција.

Апстракција и машта. — Ако с пажњом и има апстракција неке односе, према машти је у апсолутној противности. Маштом замислити, значи што је могуће боље одредити представу, схватање неког предмета, значи приписивати му све квалитете, све појединости које га карактеришу; значи видети га онаквог, какав је у стварности. Апстракција се креће у противном правцу, она упрошћава; она код интелектуалних представа изоставља све елементе које у овом тренутку не мислимо разматрати. Другим речима, слика се приближује стварности што је могуће више: апстракција се на против удаљава од ње. Отуда јаз који раздваја песничке од научних духова: једни имају склоност да предмете себи представљају у целини, да ништа не изоставе од онога чиме се појединачна бића разликују од других; а други, напротив, мисле у самим чистим идејама, одвојеним из скупа чулних елемената.

Разни ступњевни апстракције. — Апстракција може посматрати или супстанцију без њених квалитета, душу, на пример, живо биће; или

(1) Приметимо да речи апстракција и генерализација, у осталом као и други изрази психолошког речника, перцепција, сензација, итд., значе у исти мах и радњу којом дух апстрахује и генерализује, и резултате ових радња, то јест апстрактне и опште идеје.

(1) La Romiguière, Leçons de philosophie, II-e partie, ch. V. — И П. Жане прихватила ту теорију у свом делу *Traité élémentaire de philosophie*, p. 155.

квалитете без супстанције, интелигенцију, сензибилитет, вољу, радње душе; дисање, варење, крвоток, итд., радње животога бића; или однос међу разним квалитетима, величину, снажност, моћ, слабост, итд.

Учитељство.

„Измењарска служба“.

Коста Замуровић, учитељ у Мблу, у име неколицине учитеља разаслао је позив „Организујмо се!“ (Доносимо га у овом броју на 205. стр.)

Поводом овога позива „Застава“ је у 170. бр. о. г. довела овај покрет учитељски у везу са суспендовањем аутономије. Ова измишљотина њена танких је ребара као и многе друге њене измишљотине до сад избачене. Позив Замуровићев штампан је у штампарији „Натошевић“ на недељу дана пре, него што је изишла наредба о суспендовању аутономије. Писац позива, а тако и други учитељи нису могли знати о том аутономном удару ништа, јер тада још ни сви епископи нису знали шта се иза брда ваља, (У то ми потпуно верујемо), па ни сама „Застава“ покрај свих муштулукција и у звањима и ван знања, пије ништа о томе знала. Од куда ће, дакле, знати К. Замуровић? Та неистина „Заставина“ је, дакле, као и мноштво других њених неистина, једна злонамерно избачена клевета против учитеља, јер учитељи, бар они који нису у радикалној странци, нису били савезници клерикалства.

У вези са поменутом „Заставином“ неистином, она је акцију К. Замуровића и другова назвала „измењарском службом“.

Данас се организује сељак, занатлија, трговац, лечник, адвокат, новинар, сваки радник па и келнер, али се по „Заставину“ мишљењу учитељ не сме организовати. Или, нека се ма и организује, али нека служи појединим странкама, а најбоље ће бити да служи ваљда радикалној странци!

Свака сталешка организација иде за тим да се ослободи партијских недоследности и н глупог партијског притиска, а учитељство иде за тим у толико више, што је оно за последњих 50 година богато искуство стекло, одушевљавајући се за разне шупље партијске програме, који су стојали на челу странке као

лепа фирма на дућану, а у дућану се свашта радило, и шефовима дућана било је свашта слободно, док су остали смртни пред дућаном имали дужност да верују у непогрешивост и бесмртност тих вођа и шефова, који су се прометали као хоџа кроз губер и обично завршивали каријеру како је по њих лично најбоље и најуносније. И многи од тих вођа и њихових главнијих трабаната и пре завршене каријере, радили су свашта под заштитом странкиног нимбуса, обарајући је таким поступцима горе него они који су раскрестили с њоме и изашли из таког врзиног кола. Хаотично стање у странкама дошло је до врхунца баш сада при суспендовању аутономије. Томе бар не треба тражити доказе кад их сви видимо. И то стање још боље утврђује нас учитеље у томе уверењу, да треба истрајати на путу којим ћемо поћи. Мисао о учитељској организацији није нова. Она је поникла још пре по века и у мањим и јачим таласима избјегала на површину с времена на време. Она се мора и остварити а пре, а после, јер само ћемо тако ми учитељи постићи прави успех у просветном раду како у школи и у нашем сталежу, тако и у народу. С тога нас ни од сада неће моћи одвратити са тога пута, неразложни ординарни нападаји „Заставини“ (па ни они мало углађенији у „Срп. Гласу“), јер она виче на учитеље да сакрије свој траг. Наиме: „Застава“ назива организацију учитељства „измењарском службом“ клерикалству. Је ли то баш тако? Да видимо!

Сада при склапању административно-школског одсека н. пр. у бачкој епархији, позвани су од учитеља да се приме за чланове тог одсека и Душан Ружић, учитељ из Новог Сада и Младен Ђурошевић, учитељ из Обровца и председник новосадског среског учитељског збора. И обојица се нису примили чланства. И један и други тај учитељ спада међу оне учитеље, који хоће да се организују и који не припадају радикалној странци.

Али док ова два наша вредна и угледна друга не примачу позив у чланство аутономних одсека под овим приликама, дошле се Паја Терзин бивши учитељ, а сада управитељ учитељ. школе у Сомбору и Јован Искруљев, учитељ вежбаонице у Сомбору, примили на прву реч чланства у административно-школском одбору епархије бачке.

Па јесу ли и П. Терзин и Искруљев при-

сталице овог круга учитељског који ради на организацији? Не! П. Терзин је члан средишњег одбора радикалне странке, он је као члан радикалне странке дошао и у Школски Савет, и на управу препарандије и на замеништво главног школ. референта.

Ј. Искруљев је поверењем радикалне странке био у комисији за израду школских књига. Дакле је и он близак радикалима.

Једна сеоска удавача рекла је једном приликом кад је просиоци запоставише: „Кад писам била супа, нећу да будем ни кисела чорба!“ Но ови пријатељи „Заставини“ не држе се тога правила, јер они се примају чланства када их се и накнадно сете.

Пријатељи „Заставини“ и једномисљеници примају се оне службе коју „Застава“ назива измењарском, а „Застава“ ћути!

Али не! Она не ћути; она најгромогласније позива народ у борбу, на конгрес! Међутим њени најглавнији чланови странке и радници на листу примају се чланства у административно школским одсецима. Тако се примио: Др. Јован Вачић, фишкалства, прота Паја Милин, прота Јован Јеремић, Паја Терзин, Јован Искруљев примили се чланства. А биће их свакојако још. Она ће их јавно прогласити за искључене из странке, али ће опет остати с њима у вези.

И док чланови њене странке тако раде, докле се људи других група и учитељи ван странака не примају чланства никако. И „Застава“ још сме да подмеће неке назив „измењарске службе“.

Шта је ово са њеним људима, је ли то измењарска служба или је крајња поквареност „Заставиних“ присталица.

— а.

Главна скупштина изасланика Савеза словенског учитељства у Аустрији, одржана је 23. јула о. г. у Кракову. О раду скупштине добили смо од управе Савеза извештај из којег доносимо ове податке: Председник *Новак* поздравио је присутне изасланике и госте, нарочито колегу Поповића из Србије и посланика-учитеља Конечног из Моравске. Говори о потреби Савеза основаног 1908. г. у Прагу, и о даљем његову развоју. Организација је још млада и није се до сад могла јаче развити. Сад има у Савезу 10 покрајинских организација, и то: 3 из Ческе, 3 из Моравске, 1 из Шлезиије, то су све чешка удружења; затим 1 пољска из Галиције, 1 украјинска из

Галиције, 1 словеначка. На скупштини се пријавило за новог члана „Удружење чешких учитеља у Доњој Аустрији“ и „Удружење хрватских учитеља у Истри“. Осим ове две нове организације, има у Савезу свега 27.728 учитеља.

На скупштини су биле заступљене све организације, осим „Удружења учитељица у Ческој“ и „Удружења словеначких учитеља“ које је замолило Хајни-а, да их заступа. Осим изасланика присутно је много учитеља и учитељица из Кракова из ближе и даље околине.

Председник Новак поднео је извештај о раду одбора и саветовањима у седницама одржаним у Бечу са Словенцима и немачким Lehrerbund-ом, где су заједнички протумачене трајбине учитељске аустријским посланицима. Солидарна акција Савеза с Lehrerbund-ом имала је знатна утицаја, јер се у парламенту почела јаче водити реч о захтевима учитељским, а последица тога је била читав низ предлога за измену § 55. држ. зак. и већање о учитељским захтевима у Школ. Комисији. Учитељ Конечни коме су као посланику познате прилике у посланичким круговима, саопштио је присутнима о сметњама које су чињене захтевима учитељским.

Благајник Савеза Шустр поднео је извештај о стању благајнице, по којем је од 1910—12. год. примљено 2712 К 84 фил., а издато: 1433 К 31 филира. Готовина износи: 1279 К 53 фил.

После извештаја П. Скалицког о изменама у основним законима државним из 1869. год. и кратке дебате усвојена је резолуција референта Скалицког, да све организације заступљене у Савезу поднесу формулисане предлоге у том питању до краја 1912.—1913. године.

Обнова часописа обављена је акламацијом, а изабрани су за председника Савезу: *Матија Хајни* из Јанковица у Моравској. За подпредсед. *Петар Скалицки* из Усте на Орљави у Ческој, — *Станислав Новак* из Кракова, — *Маријан Јакимовски* из Станиславова у Галицији. За секретара је изабран *Јосиф Завада* из Добротића у Моравској, за благајника *Иван Ситронски* из Лвова у Галицији. У одбор су изабрани, за Чехе: Смртка, Скала, Зелинкова, Лудвичек, Витковић, Сталмах; за Пољацима: Садо, Канарек, Смуликовски;

за Словенце: Лука Јеленц; за Хрвате у Истри: Опашић из Пазина.

На крају је усвојено више резолуција: О вишем образовању учитељства, затим да Савез словенског учитељства сматра потпуно спроведљивим да школе свију народности у Аустрији среди држава према њиховој потреби, остављајући на страну политичке рачуне; донета је резолуција против дефинитивног постављања надзорника, у којој је речено да се очекује од свију напредних посланика, да ће у државном сабору и у покрајинским саборима заузети се, да се

1. за окр. инспекторе именују особе педагошки потпуно спремне, и у пракси искусне како за основну наставу, тако и за грађанске школе;

2. да се на упражњена инспекторска места распишу стечајеви;

3. да при именовану подноси окр. школ. одбор трајну кандидацију и да је земаљски Школ. Савет при именовану обвезан да из такве тројне кандидације именује инспектора.

Затим се тражи, да се укине сталност окр. школ. инспектора у Галицији, а тако и у осталим аустр. земљама где је заведена, те да су свугде окр. шк. инспектори постављају на извесно време.

Још је донета и ова резолуција: Савез словенског учитељства у Аустрији тражи, да учитељство са основних и грађанских школа, у свима школским одсецима буде како треба заступљено бираним заступницима. (Ови су ваљда видели од нас, па и они „отимају“ права на-а-роду!) У свима школским звањима, па и у земаљском школ. савету и у министарству просвете, да се бирају за референте признати стручњаци и из свију школских категорија, па и из народних и грађанских школа, а јаки својом праксом, а тако и за подизвођаче седнице земаљског школ. савета, да се бирају стручњаци.

Скупштина упућује управни одбор, да предузме кораке код свију државних посланика, да се што брже приступи измени § 55. држ. шк. закона, у смислу поднесених тражбина сабору, а тако да се поради и на остварењу осталих предлога, који иду за тим да се учитељство обезбеди и у бољој положај постави.

При завршетку је колега *Појовић* у име

учитељства из Србије поздравно све присутне, на чему је захвалио колега *Новак*.

Скупштину је затворио председник *Хајни* захваљујући досадашњем председнику *Новаку* на истрајном раду.

У очи скупштине 22. јула одржано је пријатељско вече на којем се другови упознавали. По подне 23. јула учињен је излет до Вјеличке, где су разгледане солокопње. Тамо је из пажње према Чесима свирала капела арије из „Продане Невесте“, народне песме, а при крају за време возње по језеру химну „Kde domov miј.“

Превод с чешког.
Ур. „Шк. Гл.“

В. Мошова,
перovoђа главне скупштине.

Савез јужнословенских аустријских учит. друштава, одржао је главну скупштину у Цељу 10. и 11. авг. о. г. по нов. к. Први дан су на скупштини била 103 делегата. Из извештаја тајника Вилибалда *Руса* види се да у „Савезу“ има 35 друштава са 66 почасних, 1436 правих чланова, 20 помагача. Најјаче је у „Савезу“ учитељско друштво за Трет и околину, које има 117 чланова и чланица. Још је тајник саопштио, да се напредно словенско учитељство у Аустрији удружило у организацију, која броји до 27.000 учитеља и учитељица. Други дан је био учитељски збор на ком је било око 300 учитеља и учитељица. Савез одржава редовно сваке године овакав скуп. Овогодишња скупштина била је добро посећена. На скупштини је председник Лука Јеленц у лепом говору истакао значај Савеза и његова рада. Означио потребу, да се на главним скупштинама обележи програм рада у најближој будућности.

Априла 23., 24. и 25. имао је управни одбор Савеза своју седницу, па коју је позвао и заступнике немачког „Lehrerbunda“, који су позив радо прихватили. У тој седници је уз помоћ председника одобравање и одушевљење издата парола: „*Радимо идућег лета сами за себе!*“ Све учитељске организације у Аустрији нека упру све силе и сав свој рад просвете томе да учитељи дођу до својих права, да се већ једном поправи материјално стање аустријског учитељства“. Дивно је проучити са колико се енергије бори то учитељство за бољитак школе и свога положаја а не малаксава у борби иако одмах не задобија златна брда, али се већина њиховог учитељства држи оног красног поклича надучитеља *Фр. Бринара*, који је по-

здрављајући чланове Савеза рекао: „У братству је моћ, коју не може оборити никакво насилије!“

Добро би било да и ми ове речи запамтимо.

На скупштини је реферисао Карел *Кведер О учий. положају и школству.*

Мелхиор Ризмал О сталном постављању окружних школ. надзорника. Скупштина се изјавила против сталног намештања надзорника, јер то сматра штетним за слободан развитак народне школе. И тражи да се у првој линији постављају за надзорнике учитељи са осн. и грађанских школа, који имају свестрану способност и образовање.

Др. *Л. Лах* говорио је о Ж. Ж. Русоу.

Из Школске Самоуправе.

Стављање ван снаге автономних уредаба.

Највишом наредбом Ад М. 237./ex 1912. од 11. јулија 1912. године, стављају се изван снаге: а.) дне 29. маја 1871. потврђена уредба о привременом устројењу прав. српских епархија; б.) дне 29. маја 1871. потврђена уредба о привр. устројењу прав. митрополијског црквенога и народношколскога савета; в.) дне 29. маја 1871. потврђена уредба о изборном реду саборских заступника; г.) дне 14. маја 1875. потврђена уредба о устројству прав. срп. народноцрквенога сабора; д.) уредбе и одредбе, које су касније постале у погледу на тумачење, модификовање и допуна тих уредаба и њ.) штатут о управи, контроли и употребљењу манастирских, као народноцрквених добара и о дотацији манастирског братства у опсегу прав. српске митрополије карловачке, потврђени највишом одлуком од 28. марта 1908. — а успостављају одредбе IV. и V. поглавља највише кр. наредбе од 10. августа 1868. као и стари изборни ред, који одговара духу законског чланка IX.: 1868. наређујући, да се учини расположење, да се у своје време сазове српски православни црквени сабор. Према овоме престао је за школску самоуправу досадашњи Шк. Савет и епарх. школ. одбори.

Практичне обраде.

Исус од 12 година.

I. Припрема: Који празник светкујемо сваке године у спомен Христово Рођења? (Божих.) Како је рекао анђео пастирима? (Не бојте се, јављам вам и т. д.) Какви су људи из далека дошли, да се поклоне Исусу? (Мудраци са истока, мудри звездари.) Како се завршује прича о мудрацима? (А дете је расло и т. д.) О детињству Исусову не знамо ништа више. Тек кад је Исус био од 12 год. зна се опет нешто о њему. То ћемо данас приповедати.

II. Цњљ: Исус од 12 година — као углед (пример) свој деци.

III. Приказ приповетке причањем учитељевим; поједине одељке прекида учитељ малим паузама.

а. (*Исус као пример деци и његова љубав према цркви* [божјем дому, кући]. Лука 2, 41—42.) Исусови родитељи ишли су сваке године у Јерусалим на празник. Тако и кад је Исусу било 12 година, оду по обичају у Јерусалим на празник.

б. (*У жељи за науком божје речи*. Лука 2, 40—47.) Кад се празник довршио и они пошли кући, остане дете Исус у Јерусалиму, а родитељи нису одмах опазили. Они су мислили, да је он међу сродницима и ишли су даље и тражили га међу пријатељима и познаницима. А кад га нису нашли врате се натраг у Јерусалим и тражили су га. После три дана нађу га у цркви где седи међу ученим људима на их слуша и пита. А сви који су га слушали, чудили су се како је Исус бистар и паметан.

в. (*Љубав његова према оцу небесном*. Лука 2, 48—50.) Кад су га видели зачуде се, а мати му рече: „А где си сине одкад те тражимо ја и отац“. Исус одговори: „А што ме тражите? Зар не знате да ја морам бити у кући мога оца?“ Они нису разумели шта је хтео тиме да им каже.

г. (*Послушност његова према родитељима*. Лука 2, 51.) Исус се врати кући у Назарет и слушао је своје старије као добро дете. Тако треба и ми да слушамо своје старије и да поштујемо.

д. (*Његово даље телесно и душевно напредовање*. Лука 2, 52.) Исус је растао и напредовао у мудрости, те је био мио и Богу и људима.

IV. **Обрада:** а (Причање и обрада првог одељка.) Шта смо приповедали о Исусовим родитељима? (Они су ишли сваке године у Јерусалим на празник. По заповести бојјој морали су сви људи из народа Израњљског трипут у години ићи у Јерусалим у цркву и то о Ускресу, Духовима и на празник Сеница. Жене нису морале ићи. (Увекбати.) А која је побожна жена опет зато увек ишла у Јерусалим на празник? (Марија, мати Исусова.) Која заповест црквена говори о светковању празника? (Прва.) Како гласи та заповест? (Молити се Богу и ићи у цркву недељом и празником.) Поред родитеља је и Исус заволео ићи у цркву. О чему су му причали кад су се вратили из цркве? (Како је лепо било на служби бојјој у Јерусалиму.)

Исус није ишао у Јерусалим пре док му није било 12 година. Како је које јудејско дете имало 12 година, морало се држати „бојјег закона“ и ићи у Јерусалим у цркву. Тиме је оставио Исус пример и свој другој деци. Куда треба и ви радо да идете? (У цркву.) Зашто треба радо да идете у цркву? (Да се молимо и служимо Богу.)

Прикупљање: *Шта смо научили до сад из ове приче о Исусу?* (Како је волео ићи у цркву.) — Поново приповедање тога одељка.

в. *Причање и обрада другог одељка.*) Тај празник (пасхе) трајао је код Јудеја недељу дана. Шта су радили родитељи Исусови кад је прошао празник? (Враћали се кући). Јудеји који су били из једног места ишли су на празник и враћали се кући заједно и путем појали црквене песме (псал. 121.) При враћању скупљали су се они који ће заједно путовати у једном месту пред Јерусалимом, јер у Јерусалиму од силна света нису могли наћи једни друге. (Увекбавање.) Кога су изгубили Исусови родитељи, кад су се враћали из Јерусалима? (Дете Исуса.) А где су мислили да ће га наћи? (Међу сапутницима и познаницима, који су пре њих отишли напред.) Шта су радили забринуте кад га међу њима нису нашли? (Вратили се поново у Јерусалим и тражили су га.) Где су га напослетку нашли? (У цркви, међу учитељима где их слуша и пита.) Он је пажљиво слушао науку о Богу. И у томе треба да се угледамо на Исуса. Како треба ви да слушате речи бојјег? (Да их слушамо радо и памтимо.)

Прикупљање: *У чему треба деца да се*

угледају на Исуса у овој причи? (У томе да воле речи бојјег и да их радо уче). Поново причање тога одељка.

в. (Причање *трећег* одељка и обрада.) Шта су радили родитељи, кад су га нашли у цркви? (Зачудили су се.) Како га је мати корела? (А где си сине, одкад те тражимо ја и отац.) Исус је знао, да није заслужио да га мати коре. Па шта је одговорио матери? (Зар не знате да сам и т. д.) Кога је Марија мислила кад је рекла *твој отац?* (Јосифа.) А кога је мислио Исус кад је рекао у кући *оца* мога? (Бога, оца небескога.) Исус је, дакле, љубио оца небескога, тако треба и ми да љубимо Бога. Како ћемо љубити Бога? (Кад слушамо његове заповести.) Која заповест каже то? (Две највеће заповести: Да љубимо Бога највећма на свету. И т. д.)

Прикупљање: *У чему треба да се угледамо на Исуса по овој причи?* (Да љубимо Бога.) Поново се прича цео одељак.

г. (Причање *четвртог* одељка.) Шта смо причали сада о Исусу? (Он се враћао с родитељима у Назарет.) Како се владао према својим родитељима? (Био им је послушан.) Иако је знао да му је Бог отац, ипак је био послушан својим родитељима, па и тиме је оставио добар пример деци. Каква треба да су деца према својим родитељима? (Да су им послушна.) Шта нам заповеда Бог у 5. заповести? (Поштуј оца свога и т. д.) Шта обећава Бог ономе ко се тако влада? (обећава, да ће му бити добро и да ће дуго поживети.)

Прикупљање: *У чему треба да се угледамо на Исуса по овој причи?* (Сва деца треба да поштују своје родитеље и да су им послушна.) — Поново причање.

д. (Причање *петог* одељка затим обрада.) У чему је напредовао Исус? (Растао је.) Јест он је растао као и свако дете. И ви тако растете сваки дан. А у чему је још напредовао? (У знању, мудрости.) И ви сваки дан по нешто ново научите и сваким даном сте паметнији. То се каже умно напредујете. Ако увек будете добри, послушни и умно напредујете, волеће вас свако. А ко је Исуса волео? (Волео га је и Бог и људи. Био је мно и Богу и људима.)

Прикупљање: *У чему треба да се овде угледамо на Исуса?* (Да умно напредујемо.)

V. **Завршно скупљање:** *У чему ћемо се прво угледавати на Исуса? (У љубави према цркви, бојјој кући.) Друго? (Да слушамо*

радо речи божеје и да их памтимо.) Треће: (Да љубимо Бога.) Четврто: (Да слушамо и пошћујемо своје родитеље.) Пето: да умно напредујемо.)

Сећајте се увек Исуса и владајте се тако као што се он владао, па ћете бити мили и Богу и људима.

Ко зна да каже молитву мале Данице? (Ти не волиш много речи
Мили Боже,
Теби с само добрим делма
Годит може.)

Преглед књига.

Извештај о срп. православној учитељској школи у Сомбору за школ. годину 1911/12. Прочитавши горњи Извештај, нисмо могли, а да га не прикажемо.

Наслов првог чланка је: 3. новембар 1812. — 3. новембар 1912. — Тај чланак је управо позив на прославу стогодишњице учитељске школе сомборске. Написао га је поп. Не разумемо, да поред толиких младих професора учитељске школе, свечани позив пише катихета. А већ кад је, на срамоту проф. колегије, њему допала част, да напише тај позив, да видимо, шта је и како је писао.

У уводу свом — који нема логичне везе са осталим одељцима — тврди г. катихета „да су блажене памети далековиди срп. митрополити и патријарси са осталим Србима саборлијама извојевали и створили срп. велике и мале школе и штампарије“. Велике школе и штампарије нас се овом приликом не тичу, али, да су црквени великодостојници били за оснивање учитељске школе и мале школе, какове су данас, није тачно. Митрополит Стратимировић је устао против ношења трећег таса, из чијег се прихода требао основати школеки фонд, ради покрића трошкова учитељске школе и других школеких потреба. Изгледа нам, да г. катихета не зна, да је хијерархија устала и против оснивања саме учитељске школе. Ми држимо да не зна, јер иначе не би имао смелости, да о прослави стогодишњице учитељске школе, велича заслуге хијерархије, која је радила против оснивања те школе. А да су и данашњу народну школу створили црквени великодостојници, нека прича г. катихета другима, а не нама. Зар збиља не зна г. катихета, како се је нпр.

српски патријарх изразио Натошевићу о писочитању, када му га је творац данашње народне школе приказао?

У наредном одсеку, перзонифицирајући учитељску школу и спомињући, како је она драговољно слала синове своје широм целог расејаног Српства, тврди, да „добро тумачи и познаје у опће свој живот у народу и зато данас, задовољна, снажна и орна, можда као никада до сада, пушта свој орловски крик широм бела света итд.“ Снажна, орна! Можда као никад до сада? Да грдних нетачности. Снажна? Када статистичка таблица казује, да довољни, недовољни и слаби ученици чине 63·30%! Орна? Када се професори још ни сада нису постарали, да збрину ученике штампаним уџбеницима! Можда као никад до сада? Када се није нашао ни један професор, да напише свечан чланак о стогодишњици!

У идућем одсеку не заборавља споменути, да нема Србина, који не зна за добре сомборске учитеље и *појце* (види се да катихета пише). И по томе, без икакве везе, слави лепи и ђачком песмом опевани Сомбор и одмах тврди, да га српски делови по школи и познају „једни по томе, што им је она пекад *alma mater* била, а други још боље по томе, што им је она одувек, па и данас пут, истина и живот“. Насумце и невешто избачене фразе. Учитељска школа, нити је пут, нити је истина, нити је живот господине, јер сав њен рад није у сагласности са духом времена, него је истина, да она спрема учитељски подмладак, који ће учити децу ономе, што поједине врсте власти од њих захтевају, без обзира на потребу оних, чија деца школу посећују. То је разлог, што народ не може да види, да је школа „пут, истина и живот“ него ће да гледи у њој установу, коју дете скоро бадава посећује (дете шаље, да га не би новчано оглобили) и не би много жално, када би се и кошница, из које излећу млади учитељи, затворила.

Вара се г. катихета, када тврди, да се неће наћи ни клето срце, које неће задрхтати, када чује да је учитељска школа у својој стој облетници чила и у снази. Грдна већина срдаца биће индиферентна, добар % срдаца ће признати да је задрхтало, иако није, а тек мален део, онај који верује, да и оваким радом одговарају школе сврси својој, мада позитивног резултата нигде не види, задрхтаће

радосно. — Да учитељска школа, даље, гледа с бригом у будућност, то потписујемо, али да гледа „и с разумевањем“, то не.

Тек по томе зове г. катихета, да се састанемо сила Срба око стогодишњег светосавског замишљеног раја овога, да се међусобно поучимо, да заслужном напору и добро предвиђеном успеху капу скинемо, па да већ на сигурноме постаменту од живе воље, труда и личне жртве наших старијих, одлучимо, не престајати заједнички и истрајно се залагати за нашу српску школу. — Да без језика и имена нема Српства, то је истина, као и да у школи која се не зове српска, нема ни националне снаге и уздања. Али, да овака просвета слободи (свакако је г. писац мислио: лично) води, то већ не стоји.

Лепо је од г. катихете, што нас зове на парастос душама, које су 1812. год. створиле учитељску школу у Сентандреји, али: „да ће сви они, који у Сомбору окупљени буду, а нарочито они, чије је име било којим начином везано за ову српску учитељску школу, принети тог дана дар Богу, као залог наше вере и обећања, да ће примљено копље иза св. Великомученика Георгија, вазда хранити и чувати за борбу против традиционалне аждаје било да се она крије у нама или другима“ — то је тако незгодна алегоричка, као што би и копље било данас незгодно оружје.

Баталите копља пречасни, и не мешајте се у оне послове, које треба други да ураде!

И тиме смо готови са чланком г. Протића.

Г. управитељ би нам учинио љубав, када би протумачио, зашто је код професора који су чланови Матице Српске у Извештају назначено, да су чланови. Јесу ли они чланови на основу каквих својих књижевних радова, или су чланови само зато, што су уплатили 100 К чланарине? Изгледа нам, да г. управитељ прикачује себи и колегији орден без вредности.

За уџбенике стоји, да их за многе предмете „просто нема“ и да то може да буде судбоносно по сâм завод. Па шта чека професорска колегија? Зашто не напише уџбенике? Или зар није у првом реду морална дужност сваког професора, да напише уџбенике из својих предмета? Зашто не штампају скрипта своја? Ако их не штампају, што се боје критике, онда је то знак, да професори нису сигурни да добро предају, те их питамо:

како смеју по таким скриптама предавати, за које нису сигурни да су добра? — (Писањем и преписивањем предмета по предавању професора, губе учитељски приправници силно време и то је један главни узрок преоптерећености ученика). Шта чека управо професорска колегија? Да професори гимназија напишу уџбенике за учитељске школе, или, да им министарство пропише какве књиге имају превести односно увести?

Код распореда предмета не разумемо, зашто да I. р. учи Хисторију Хришћанске цркве, док Историју педагогије, *A magyar nemzet Irodalom története* учи IV. разр. Где је ту доследност? — Зашто се учење хемије прекида учењем физике? Што се не би у II. р. учила физика, а у III. и IV. хемија? За здравствено стање школе тврди се, да је било нешто повољније него прошлих година — чему се радујемо. Сасвим је оправдана тврдња, да тескобна школска зграда, без дворишта и врта, рђаво утиче на здравље ученика. Треба покренути акцију, да учитељска школа дође до дворишта и врта. — Чудимо се, да су у поглављу „материјално стање школе“ наведене ученичке стипендије. Оне не спадају у материјално стање школе, него ученика.

У одељку „Рад школе“ *нема прегледа рада из појединих наставних предмета*. Споменуте су само писмене радње. Извештај, без прегледа рада из свију предмета, све друго може бити, само извештај не.

За васпитање и дисциплину стоји, да је доста повољно било, а мало затим тврди се, да се „осећа једна неповољна црта у школском животу, а то је друштвено васпитање и опхођење“. Даље се тврди, да наставници „сваком даном приликом уче на ред и пристојност“ и по томе одмах „да наставници не смеју да жртвују од свога часа ни тренут на разговор о пристојности и реду у друштву“, јер су обхрвани големим наставним градивом. Интернат — вели се даље — треба да је домаћи организован „те би онда било места (дакле, сад у њему нема места) и згодно време васпитати нам ученика и друштвено, да не изађе као млад учитељ право наивно дете“. — Боже! ко је го могао написати? Та то је контрадикција, даље, невешто издавање мисли, и незнање српског језика, гарнирано смелошћу, да кује нове речи! Зар не види то дете, које је писало о васпитању и дисциплини

Задачи за испит учитељског оспособљења, доста су били лаки. — Успех учитељских кандидата — оних, који су положили испит — врло је слаб. Мало јаче од 5% имају из стручних предмета довољне оцене, а нема ни једног кандидата, а да му оцене нису прошаране довољним оценама. — Радујемо се иначе, што су проглашени за оспособљене учитеље Павле Димић и Ранко Травањ, *иако нису оспособљени за црквене појце.*

У Извештају о стању, раду и успеху у Интернату стоји, да је интернат „издржавао и ове школ. године професорски збор“. Ми држимо, да Интернатом само руководи професорски збор, а издржава се из добровољних прилога, св. Савске забаве, месечних ђачких уплата и стипендија, које ђаци у име тих месечних уплата уступају.

Даље смо видели, да је било 48 питомачких места. Здравствено стање је удовољавало потпуно. За ред и дисциплину стоји, да беху примерни. Благајна је 13. јуна имала вишак од К 4165·19.

У опћим напоменама тврди се, да је „дanas прека, можда најпреча потреба осигурати опстанак нашега Интерната — Алумнеума“ јер учитељску школу похађају деца најсиромашнијих слојева народних, а ти се без припомоћи не могу школовати. — Ако писац држи, да би услед бољих материјалних прилика Интерната, српски народ добио већи број учитеља, вара се. *Учитељску школу данас зашто не похађају радо младићи, јер учитељство гладује.* Чим учитељство буде достојно награђено за свој рад, напуниће се учитељска школа ђацима и без Интерната. Данас — грдном већином — учитељску школу похађају они, који због материјалне или душевне сиротиње своје, морају да ју похађају. — Оно идеалисање о брзи народној за школу, управо је смешно. Да народу одиста лежи школа на срцу, он не би превртао очима и викао: „дајте нам учитеља, дајте нам добрих учитеља, дајте нам ма и лоших учитеља, да не морамо ми сами школе затварати“, *него би пристојније плаћао учитеље* и школе онда сигурно не би опустиле. — Народ данас боље плаћа и своје надничаре, но пре неколико година, јер је уверен, да без надничара не може бити. Учитељу неће да плаћа више, јер школу држи за скоро непотребну установу. Да је по народу, све би се школе за-

твориле. Нашто онда улепшавати ствар? (Та и грдна већина народних крајцара за подизање барањских школа, није дата из љубави према школи, него што многи нису могли да одбију особу, која је скупљала прилоге. До тога сазнања смо дошли баш ми скупљачи.) *Број учитеља, никако не зависи „од количине извора за издржавање већег и бољег хора учитељских приправника“ него од уређења учитељских плата.* Будимо с тиме већ једном начисто.

Интернат је нужно зло наше. — Жао нам је, што морамо овде констатовати, да су нам се многи ђаци тужили, да у Интернату влада жандарски васпитни систем. Интернат треба да замењује дом. У њему треба да добија ученик кућевног васпитања. Стога би требало за надзорника поставити старијег, фамилијарног професора. Тај ће сигурно моћи успоставити са ученицима одношај, сличан одношају родитеља према деци својој. Без тога пак, не може бити ни говора о могућности кућевног васпитања у Интернату. — Суровом дисциплином се васпитати не може.

У даљем свом разлагању писац — ужасним српским језиком — јадикује што: „овакој једној понарођеној установи што животу нашем *хлеб и воду значи*, не могу народни фондови ни потуром у помоћ притећи. Истина, али горка!“ Али се теши речима: „Зато је ту труд и *мило срђе појединачно*“. На крају се пак нада да: *заштала* сам замисао о враћању стипендијског дуга, када буде остварена, треба да помогне Интернат. Доиста, то би могле стипендисте да ураде.

У посебном делу, истим стилем, писац у име професорског збора и у име ученика захваљује добротворима, скупљачима и дародавцима.

Не можемо, а да не запитамо г. писца, шта је управо хтео рећи тиме: „да школски референт у Темишвару *прима* добро значај Интернату?“

Извештај је мизеран у сваком погледу, а нарочито кипти штампарским погрешкама.

Срамота је за српску музику учитељску школу, да јој је ишако јадан јубиларни извештај.

У Мому, 1. августа. 1912. год.

Коста Замуровић,
учитељ.

Белешке.

За нашу организацију. Учитељи и учитељице који прихваћају предлог К. Замуровића (види у овом броју чланак „Организујмо се!“) позивају се да у знак свога пристајка потпишу примљени циркулар и да га врате К. Замуровићу у Мохол, до 15 септ. по нов. к. Наглашујемо нарочито ово: Сваки који потпише тај циркулар, нека *добро промисли сâм* о начину како да се спроведе организација и да не чека да само покретачи стварају, *него да стварамо сви*. Свакако нека дође на договор спреман, кад буде позван.

Чланови административно-школског одсека у епархији бачкој. За чланове овог одсека постављени су; као заменик епископу председнику, архимандрит Георгије Видицки, затим прота Милан Ђирић, свештеник Јован Вујин из Ст. Стапара, др. Јован Лалошевић из Сомбора, Павле Терзин из Сомбора, као њихови заменици постављени су: Др. Миливој Григоријевић из Новог Сада и Јован Искруљев из Сомбора. Осим тога су још чланови Љ. Лотић, епарх. шк. референт, др. Т. Гавански као фискал и Вл. Јанкулов као епарх. бележник.

— У будимски админ.-школски одбор постављени су од световњака Стева В. Поповић и др. Б. Рајић.

— У горњокарловачкој епархији постављени су од световњака: Моја Косановић, учитељ у Плашком и Н. Љубибратовић, умир. бележник.

Деоничари нове емисије учит. д. д. „Натошевић“ позивају се да од 1—15. авг. по нов. к. уплате другу рату за своје деонице. Друга рата је за старе деоничаре К 3·50 по једној деоници, а за нове К 4·50 по деоници.

„Српски учитељски конвикт“ у Новом Саду примио је у јулу о. г. од: г. Драгомира Бакалића, чиновника у Даљу 102 К чланарине. Од гђе Милане и г. Душана Руџића, наставника у Новом Саду 8 К свечарског прилога. — Од г. Лазара Љубојевића, учитеља у Новом Саду 2 К уписнине у чланство. — Од г. Миливоја Вуковића, трговца у Лединци 102 К чланарине. — Од г. Светозара Буздумовића, пароха у Гор. Буковици 102 К чланарине. — Од г. Петра Весина, адм. парохије у Дуна-Сечују 102 К чланарине. — Од

г. Сћанимира Ј. Кретића, трговца у Руми 22 К чланарине. — Од г. Саве Ј. Кретића, трговца у Руми 22 К чланарине. — Од г. Жарка Благојевића, наставника срп. више девој. школе у Новом Саду 2 К уписнине у чланство. — Од г. Ђуре Нинчића, умир. учитеља у Новом Саду 14 К чланарине — Од г. Ђорђа Јовановића, учитеља у Нови Карловци 24 К чланарине. — Од г. Лазе Терзина, учитеља у Сентандрији 1 К свечарска прилога. — Од г. Тихомиља Рад. Пејућа, судије у Алексинцу 102 К чланарине. — Од г. Душана Чобића, економа из Јозепова 102 К чланарине. — Од *политичке општинине* у Чуругу 100 К припомоћи. — Од г. Душана Новаковића, адв. солицитатора у Шиду 102 К чланарине. — Од г. Саве Јовановића, бележника у Врднику 20 К чланарине.

VIII. исказ о прилозима за градњу 14 школских зграда у будимској епархији. Примљено је свега по VIII. исказу 9.532 К 91 фил. До сад исказано 77.506 К 99 фил. Свега до сада скупљено 87.039 К 89 филира. Нека је свима прилагачима усрдна хвала на овим прилозима. — Епархијски школски одбор будимски. — У Сентандрији 5. (18.) јуна 1912. године.

За школе у будимској епархији. IX. исказ о прилозима за градњу 14 школских зграда у будимској епархији. После 5. (18.) јуна 1912. г., када је о овим прилозима VIII. исказ обнародован, скупљено је свега по IX. исказу 10.284 К 38 фил. До сада исказано 87.039 К 90 фил. Свега до сада скупљено 97.324 К 28 фил. Нека је свима прилагачима усрдна хвала на овим прилозима. Прилози се шаљу на адресу: Budai gör. kel. szerb egyházmegyei hatóság. Szentendre, Budapest mellett. Примећује се, да целокупна потреба за градњу споменутих 14 школа износи 103.000 К, те још недостаје око 6000 круна. — Умољавају се сви, који су ове прилоге скупљали или их још скупљају, а нису их још послали, да их овамо по могућству што пре, а најдаље до 1. септембра 1912. године пошаљу. И они, који су овопредметни проглас у своје време примили, умољавају се, да га до истога рока овамо вратити изволе и у том случају, ако нису ништа скупчили. — Епархијска управа будимска. — У Сентандрији 24. јула (6.) августа 1912. године.

За надзорнике у Учит. Дому у Београду постављени су Ил. Радосављевић, Петар Ђурић и Настасија Видојковићева.

Пренос костију пок. Јов. Гавриловића, највећег и јединственог учитељског добротвора, који је оставио 230.000 динара у злату за оснивање фонда за пензије учитељских породица у Србији. Лист „Учитељ“ пише: Покојни Јован Гавриловић сахрањен је на старом гробљу београдском, које ће се морати прекопати, а кости онде сахрањених пренети на ново гробље у једну општу гробницу, ако их потомци сами не пренесу и засебно не сахране. Па како пок. Гавриловић нема никаквих сродника наследника који би то учинили, то смо ми учитељи, наследили његово велико имање, његови стварни наследници. И као такви морално смо обвезани да му кости пренесемо и трајап спомен подигнемо, поред већ подигнуте му спомен бисте на Калимегдану. Јер да није било овог његовог капитала за основ пензионим фонду учитељских породица, ко зна кад би држава стигла да нам да овај темељ за овај тако потребни фонд, који чини да учитељи данас с мање туге и мање бриге заклапају очи на последњем свом часу, и лакше одлазе на овај свет. Овај његов велики основ за овај наш фонд, чини те ми улажемо (од наше плате) по 4%, док други чиновници у свој фонд улажу по 6%. Главни Одбор. Учит. Удружења, као представник удружених учитеља, решио је да овај пренос костију пок. Гавриловића учини ове године и подигне му пристојну гробницу. Но како пок. Гавриловић није био добротвор само удружених учитеља, *већ свију*, то су позвати *сви учитељи*, па и они неударжени, да приложе колико ко може, е да би му се подигао што достојнији споменик, који ће, у исто време, и потомству причати како учитељи-це умеју бити захвални својим добротворима“.

Таблица и тека. Манија да се таблице у школи замену текама изгледа, да ће тргнути натраг. По извештају школ. надзорника у Манхајму дошло се са текама до неповољних резултата. — У почетним разредима француских основних школа, где се раније служило само текама, уведена је у новије време обавезно таблица. И ми држимо, да нарочито у нижим разредима треба избацити оне непотребне многе теке и заменити их таблицама. Није свака новина одмах за усвајање.

З а х в а л а.

Друговима и пријатељима, који су ми изразили саучешће, поводом смрти моје матере, топло захваљујем.

У Нов. Саду, 20. авг. 1912.

Ђ. Михајловић,
учитељ.

Учитељска књижара „Натошевић“ даје 20% рабата на школске књиге које је издала Српска Манастирска Штампарија, а на државна издања 6%.

К о л е г е !

Школски Савет издао је мој Буквар на оцену г. Светозару Брашовану, учитељу у Вршцу. Тај учитељски капацитет поднео је о моме Буквару овакав извештај:

„Са предузимањем оних 16 типичних речи учињена је једна *веома драгоцен*а предспрема за читање. А ево како: Познато је, да је **свеколика тешкоћа** код учења читања по синтетичком методу у томе, што он, полазећи од најпростијег говорног елемента, *од гласа*, има да савлађује **деци тако мучно шчитавање**. *Са истом тешкоћом бори се и фономимика*, пошто и њено подражавање гласа иде више на руку памћењу гласова, не жели њихову спајању. Јовановићев Буквар пак, полазећи од слога, као прве гласовне комбинације, тако рећи *и не познаје шчитавања и спајања гласова*; јер оно што се учило на његових 10 првих страна, и није друго ништа, до ли изговарање већ спојених гласова. *И у томе је, ето, право преимућство* Јовановићева Буквара на по се, а Жакотова метода у опће“.

На основу оцене дозволио је Школски Савет, да добри методичари могу употребљавати мој Буквар у вероисповедним школама.

Колегама шаљем Буквар бесплатно на углед.

Хомоксил, Temesm. (Угарска).

Љубомир Јовановић,
школски управитељ и учитељ.